

פרפראות בפרשה

לעילוי נשמת
הרב חפץ בן אסתר זצ"ל

אב התשפ"ה
מפטיר **חזון ישעיהו** (ישעיהו א)

פרשת דברים – שבת חזון

עלון פרפראות בפרשה וחיידושי תורה מ'א' ועד ת' על פרשת השבוע עניינא דיומא מפרשי ומדרשי חז"ל
התשובות מסודרות לפי סדר א-ב

בפרשת דברים 105 פסוקים = מונבז, הילני, עקה

עשרה מלכים נתיירו ואלו הן: חירם המלך, עבד המלך, אנטיגנוס המלך, תלמי המלך, מונבו המלך, טובאי המלך, בולן המלך, בתיה המלכה, הילני המלכה, וברוריא המלכה. ובימי מונבו המלך היו ימים טובים לתלמידי חכמים, ונצחו לכותים וצדוקים ובייתוסים. ואח"כ גרמו עוונותינו ועלו אספסיינוס וטיטוס בן אשתו והחריבו בית שני והעיר, והגלו את אבותינו לרומי, זו גלות תשיעית. (מדרש עשר גלויות) מעשה במונבז המלך, שבבזבז אוצרותיו וְאוֹצְרוֹת אֲבוֹתָיו בְּשָׁנָה בַצֶּרֶת, וְחָבְרוּ עָלָיו אֲחֵיו וּבֵית אָבִיו וְאָמְרוּ לוֹ: אֲבוֹתֶיךָ גָּזְזוּ אוֹצְרוֹת הַחוּסִיפוּ עַל שֵׁל אֲבוֹתֶם וְאַתָּה מְבַזְבֵּז! אָמַר לָהֶם: אֲבוֹתַי גָּזְזוּ לְמִטָּה וְאֲנִי גָּזְזָתִי לְמַעַל; אֲבוֹתַי גָּזְזוּ בְּמִקּוֹם שֶׁהֵיִד שׁוֹלְטֵת בּוֹ וְאֲנִי גָּזְזָתִי בְּמִקּוֹם שֶׁאֵין הַיָּד שׁוֹלְטֵת בּוֹ; אֲבוֹתַי גָּזְזוּ דָבָר שֶׁאֵין עוֹשֶׂה פְרוֹת וְאֲנִי גָּזְזָתִי דָבָר שֶׁעוֹשֶׂה פְרוֹת; אֲבוֹתַי גָּזְזוּ אוֹצְרוֹת קָמוֹן וְאֲנִי גָּזְזָתִי אוֹצְרוֹת נְפֻשׁוֹת; אֲבוֹתַי גָּזְזוּ לְאַחֲרִים וְאֲנִי גָּזְזָתִי לְעַצְמִי; אֲבוֹתַי גָּזְזוּ לְעוֹלָם הַזֶּה וְאֲנִי גָּזְזָתִי לְעוֹלָם הַבָּא. (בב"ב יא.) **עקה אריה מסבכו** (ירמיהו ד ט) פרש"י נבוכדנצר.

בפרשת דברים יש שתי מצוות לא תעשה (ספר החינוך)

לא תעשה: שלא למנות דיין אדם שאינו חכם בדיני תורה אף על פי שהוא חכם בחכמות אחרות • שלא יירא הדיין בדין מאדם רע.

פרשת דברים נקראת תמיד לפני תשעה באב. אמרו חז"ל: 'שלושה נביאים ניבאו בלשון איכה'. משה רבינו (דברים א' יב): '**איכה אשא לבדי טרחה ומשאכם וריבכם**', ישעיה הנביא (א כא נקראת בהפטרות): '**איכה היתה לזונה קריה נאמנה מלאתי משפט צדק ילני בה ועתה מרצחים**' וירמיה הנביא במגילת איכה הנקראת בתשעה באב: '**איכה ישבה בדד העיר רבתי עם היתה פאלמנה רבתי בגוים שרתי במדינות היתה למס'**. אמר רבי לוי: משל למטרונה שהיו לה שלושה שושבינין, אחד ראה אותה בשלוחתה, ואחד ראה אותה בפחזותה, ואחד ראה אותה בנוולה. כך משה ראה את ישראל בכבודם ושלוחתם, ואמר: **איכה אשא לבדי טרחה**. ישעיה ראה אותם בפחזותם, ואמר: **איכה היתה לזונה**. ירמיה ראה אותם בנוולם, ואמר: **איכה ישבה בדד**. (דב"ר יא ט.) ועוד לפי שבפרשה מוכיח משה רבינו את בני ישראל על ענין המרגלים דכתיב: **ותשא כל העדה ויתנו את קולם ויבכו העם בלילה ההוא**, אמר רבא אמר רבי יוחנן: אותו לילה ליל תשעה באב הנה. אמר להם הקדוש ברוך הוא: איתם בכיתם בכיה של חנם - ואני קובע לכם בכיה לדורות. (תענית כט.)

ביום תשעה באב יש להרבות בצדקה לעניים ולתלמידי חכמים שהרי בסתם יום התענית יש לתת צדקה כמו שאמרנו בסנהדרין דף ל"ה, ופסקו מרן בשו"ע יו"ד סימן רנ"ו, דכל תענית שמלינים הצדקה היא כשפיכות דמים וכל שכן בצום התענית הזה שהוא לילה ויום, וגם כי הגלות היה בעבור שגזלו מתנות עניים כמו שכתוב במדרש על פסוק (איכה א ג) **גלתה יהודה מעני**, לכן כדי לתקן עון זה יש לנו להרבות צדקה, ומה גם כי אמרו רבותינו ז"ל (סנהדרין צה.) דאין ירושלים נפדית אלא בצדקה שנאמר (ישעיה א כז): **ציון במשפט תפדה ושביה בצדקה**. וגדולה צדקה שמקרכת הגאולה, ולכן יש לנו להרבות בצדקה כהיום הזה, וכן נהגו עם בני ישראל בכל המקומות להרבות צדקה לעניים ולתלמידי חכמים ביום תשעה באב, והוא סגולה נפלאה לכפר עוונות וגם לקרב הגאולה, והגם שכתב הרב מגן אברהם או"ח סימן תקנ"ד ס"ק כ"א, דכמו שאסור בשאלת שלום כמו"כ אסור לשלוח דורון דהוי בכלל שאלת שלום, נראה דזהו דוקא דורון בין איש לחבירו שאין בו סרד מצוה, אבל לתת לתלמיד חכם דורון דהוי מצות צדקה ומחזיק ביד לומדי תורה, אדרבא יותר עילוי יש היותו בתשעה באב, ואינו אסור אלא כעין משלוח מנות בפורים וכמו שכתב הרב פרי מגדים שם בחלק אורח חיים, ועיין בספר אליהו רבה שם, ומה גם כי יש עילוי גדול לשכינה בנתינת צדקה בימים אלו, ועוד כי דורון הוא דבר מלבוש או איזה חפץ ותכשיט, אבל לשלוח לו מעות ובפרט כשהתלמיד חכם הוא נצטרך ורוצה להוציא לפרנס את בני ביתו, ודאי שהוא מצוה גדולה שאין למעלה ממנה שהרי אמרו בסתם צדקה שמקרכת הגאולה, וכל שכן עם היות צדקה עם עמלי תורה שממרת יותר.

(מועד לכל חי סימן י' חודש מנחם)

אלה הדברים אשר דבר משה אל כל ישראל בעבר הירדן במדבר בערבה מול סוף בין פארו ובין תפל ולבן וחקצרת ודי זקב. (א א) ה' ספרים מתחילין בא', **אלה הדברים, אשרי האיש** (תהלים א), **איש היה בארץ עויץ** (איוב א), **איכה ישבה בדד** (איכה א), **אדם שנת אגוש** (דה"א א), כנגד ה' אלפים, ה' חומשים. כנגדם ה' מסכתות מתחילין בא', **אלו דברים שאין להם שיעור** (פאה), **אור לארבעה עשר** (פסחים), **ארבעה ראשי שנים הם** (ראש השנה), **ארבעה אבות נזיקים** (בבא קמא), **אבות השמאות** (כלים). ה' אלפין בפסוק (שמות כב) **אנכי - הנה א-להיך אשר הוצאתיך מארץ מצרים מבית עבדים**. כנגד ה' אלפים שערים שלמד על כל מצוה כדאיתא בא"ב דרבי עקיבא. (הרוקח)

אחד עשר יום מתרב דרך הר שעיר עד קדש ברנע. (א ב) על י"א יום בשנה שמתאבלים על חרב על חורבן בית המקדש, והיינו ט' ימים של חודש אב וי"ז בתמוז וי' בטבת, הרי אחד עשר יום. (כלי יקר). **אריה שאג מי לא יירא** (עמוס ג ג) ט' הימים מ"ח עד התענית יש בהן שעות מנין **אריה**. (אגרא דכלה)

ותקרבון אלי פלכם ותאמרו ונשלחה אנשים לפנינו ויחקרו לנו את הארץ. (א כב) לכאורה קשה כיון שהיה זה בשנת מ' שכבר מתו כל דור המדבר, ובניהם שהיו פחות מבן כ' זכו להיכנס לארץ ישראל מהו שאמר **ותקרבון אלי פלכם**, מהי התוכחה בכך שהרי אבותיהם כבר מתו. אלא לפי שהאבות היו מביאין גם את בניהם באהליהם והיו מתלוננים כמ"ש במדרש **ותרגנו בהאליכם** מלמד שהיו יושבין במשכניהם ומחבקין את בניהם ואומרים להם אוי לכם למחר יהיו צולבים כמם וכו' וז"ש שאם לא יזכו בניהם יהיו להם כ"כ עונש ובכיה לדורות אם לא ייטבו מעשיהם ועמהם ידבר משה כאן בפרשת דברים ומוכיחן שגם אתם תקרבון אלי בעצת אביכם וזה שזכר כאן שהבנים מרו ומתלוננים בלי טעם קודם ששמעו ממרגלים עם גדול נרם ממנו וגו' וז"ש משה להם כי אמרתם בשנאת - הנה וגו' וזה אינו כמ"ש טובה הארץ וגו' אבל הוא אוהב אתכם ואתם שונאים אותו כמ"ש משל אומרים מה דבלבך על רחמך מה דבליביה עלך כפרש"י בחומש וזאת שנאת חנם שהיה להם לבנים לגבי הש"י במעשה המרגלים הביא להם בכיה לדורות בבית שני שהיה להם שנאת חנם כמ"ש פ"ק דיומא וז"ש בכאן איתם בכיתם בכיה של חנם כו' דהיינו שנאת חנם למקום ב"ה. (חיידושי אגדות - תענית כט.)

גם בי התאנף - הנה בגללכם לאמר גם אתה לא תבא שם. (א לו) כתב האוה"ח - והנכון הוא על פי דבריהם ז"ל (תענית דף כט.) שאמרו בפסוק (במדבר י"ד א) **ויבכו העם בלילה ההוא** וגו' קבעו בכיה לדורות כי ליל תשעה באב היתה שבו נחרב הבית, ואמרו עוד (סוטה דף ט) שאם היה נכנס משה לארץ והיה בונה בית המקדש לא היה הבית נחרב שאין אומה ולשון נוגעת בו, ואמרו עוד (מדרש תהלים עט) בפסוק **מזמור לאסף א-להים באו גוים בנחלתך** וגו' וז"ל קינה מבעי ליה אלא על שהשליך חמתו על עצים ואבנים, מעתה אם היה נכנס משה לארץ והיה בונה בית המקדש ולהשליך חמתו עליו לא אפשר כנכור ויחר אף ה' בשונאי ישראל ויהיה כליונם במקום חורבן הבית, לזה גזר ה' בגזרת המרגלים גם על משה שימות במדבר, והוא אומר **גם בי התאנף - הנה בגללכם** פירוש בגלגול דברים שלכם כי אם לא היה עון המרגלים והיו נכנסים אפשר שהיה נכנס משה ועמהם ויהיה בית המקדש אין מיהוש כי לא נתגבר בחינת הרע והיו עומדים בצדקם בארץ, אלא אמצעות עון מרגלים גברה יד רשעה וידעה ה' כי לא יעמדו בצדק וצא ולמד משירת האזינו, ואם תאמר והלא רואני שמית משה היתה על מי מריבה, כבר כתבתי שם שאם משה היה מקדש שמו יתברך היו ישראל חוזרים לטהרתם שהיו בו קודם חטא המרגלים באמצעות קידוש ה' הגדול והיה ה' מתיר שבועת משה והיה נכנס לארץ ובונה בית המקדש שכן לשבתו עולמים.

ביקש רבי לעקור תשעה באב שחל להיות בשבת, אמר: כיון דאידיחי אידחי. וחכמים לא הודו לו (מגילה ה ב). פירוש שרצה לעקור צרת תשעה באב כלל ועיקר ולגלות הקץ על ידי שחל בשבת יום הקדוש, והואיל ואידיחי ידחה לגמרי. ולכן לא הודו לו חכמים, כי אין לדחוק את הקץ. (טעמי המנהגים - עבודת ישראל) **מה הטעם שרבינו הקדוש דוקא ביקש לעקור תשעה באב שחל להיות בשבת**. דהנה אמרו בגמרא: אחד מן האחיז שמת ידאגו כל האחיז כולן. אחד מבני חבורה שמת - תדאג כל החבורה כולה, (שבת קה:) ואם נולד בן זכר באותה המשפחה נמרפאת כל אותה המשפחה (ירושלמי מועד קטן ג ז). והנה בתשעה באב לאחר חצות - זמן לידת בן דוד. והנה בתשעה באב שחל להיות בשבת, רבינו הקדוש דמדבית דוד קאתי (שבת נו א), הרגיש בשבת שכבר נולד בן דוד ונתרפאה כל המשפחה, וביקש לעקור את התענית לגמרי, אמר: הואיל ואידיחי אידחי; מה שאין כן שאר החכמים, שאינם מאותה המשפחה, לא הרגישו בזה. אמרו רז"ל (ירושלמי כלאים א ט) **יום שנפטר רבינו הקדוש - ערב שבת היה**, והתעסקו כולי עלמא בכבודו, ואחר כך באו כולם לביתם, והיה עוד זמן לכל אחד להחם חמין ולצלוח דג ולהדליק את הנרות, וכד ערבא שמשא קרא הגבר, וידעו שנדחה שבת והמתין בעבור כבודו דרבינו הקדוש; ולא נמצא כן בשארי הצדיקים. להיות שהוא בסברתו דחה אבילות תשעה באב בעבור קדושת שבת וכבודו, והיה זה שכרו, שנדחה שבת בעבור כבודו. (בני יששכר אב צום החמישי)

שאלות

- א. **ותקרבון אלי פלגם ותאמרו** (א כב) **שְׁלֹשָׁה דְּבָרִים עָשָׂה מִשָּׁה מַדְעָתוֹ, וְהִסְפִּיחָה דַעְתּוֹ לְדַעַת הַמְּקוֹם. וְסִימַנְךָ אֵלַי.**
- א. רמז בפרשה שצריכים לחזור בתשובה בחודש אלול.
- ב. **הָבו לָכֵם אֲנָשִׁים חֲכָמִים וְגִבּוֹרִים וַיְדַעִים לְשִׁבְטֵיכֶם וְאֲשִׁימָם בְּרָאשֵׁיכֶם.** (א יא) פרש"י - **חֲכָמִים** כְּסוּפִים. מה הטעם שחכמים נקראים **כְּסוּפִים**.
- ג. **אֵלֶּה הַדְּבָרִים אֲשֶׁר דָּבַר מֹשֶׁה אֶל כָּל יִשְׂרָאֵל בַּעֲבֹר הַיַּרְדֵּן בַּמִּדְבָּר בַּעֲרֵבָה מִזֶּה יוֹם בֵּין פָּאֲרֹן וּבֵין תַּפֵּל וְלִבְנֵי נַחֲצֵרֶת וְדִי זָהָב.** (א א) מה הטעם שמשא רבינו לא הוכיח את עם ישראל על ששת הנסיונות שהיו להם קודם מתן תורה - אחד על הים, שנים במן, אחד בשליו, ושנים במים. דכתיב (במדבר יד כב) **וַיִּנְסוּ אֹתִי זֶה עֲשׂוֹר פְּעָמַיִם.** עשר נסיונות ניסו אבותינו להקב"ה שנים בים ושנים במים שנים בשליו אחת בעגל ואחת במדבר פארן. (ערכי טו.)
- ד. **וּבְפָרְשֵׁיכֶם פְּעִיכֶם אֵעָלִים עֵינַי מִכֶּם גַּם כִּי תִרְבוּ תַפְלָה אֵינֹנִי שִׁמְעֵי יָדֵיכֶם דְּמַיִם מְלֹאָו.** (ישעיה א - בהפטרה) איתא בחז"ל (ברכות י.) מאי דכתיב (ויקרא יט כו.) **'לֹא תֹאכְלוּ עַל הַדָּם'** - לֹא תֹאכְלוּ קוֹדֵם שְׂתַתְּפִלְלוּ עַל דַּמָּם. וצריך ביאור היכן מרומזים דבריהם בפסוק.
- ה. **כִּי רַק עוֹג מִלֶּךְ הַבָּשָׁן נִשְׁאָר מִיַּתֵּר הַרְפָּאִים הֵנָּה עֲרֻשׁוֹ עֲרֻשׁ בְּרִזָּל הָלֶה הוּא בְּרַבַּת בְּנֵי עַמּוֹן תִּשְׁעֵי אַמּוֹת אֶרְפָּה וְאַרְבַּע אַמּוֹת רַחְבָּה בְּאַמַּת אִישׁ.** (א יא) מה הטעם דכתיב הלה בה'. ולא כתיב הלא.
- ו. ראייה בפרשה שבית דין מצווים לקבל את הגרים.
- ז. **בַּמִּדְבָּר בַּעֲרֵבָה מִזֶּה יוֹם בֵּין פָּאֲרֹן וּבֵין תַּפֵּל וְלִבְנֵי נַחֲצֵרֶת וְדִי זָהָב.** (א א) רמז במילים **וְדִי זָהָב** למאמר חז"ל (ברכות כ:) אָמְרוּ מִלְּאָכִי הַשִּׁירָת לִפְנֵי הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא: רְבוּנוּ שָׁל עוֹלָם, כְּתוּב בַּתּוֹרָה אֲשֶׁר לֹא יִשָּׂא פָנָיו וְלֹא יִשָּׂח שַׁחַד, וְהִלָּא אַתָּה נוֹשֵׂא פָנָיו לְיִשְׂרָאֵל, דְּכָתִיב: **יִשָּׂא ה' פָּנָיו אֵלֶיךָ!** אָמַר לָהֶם: וְכִי לֹא אֶשָּׂא פָנָיו לְיִשְׂרָאֵל, שְׂפָתַי לָהֶם בַּתּוֹרָה וְאֶכְלֵת וְשִׁבְעַת וּבִרְכַת אֵת ה' אֶלְהֵיךָ, וְהֵם מְדַקְדְּקִים [עַל] עֲצָמָם עַד כְּנִיזָת וְעַד קְבִיזָה.
- ח. **נֹאמַר אֲלֵכֶם בַּעֲת הַהוּא לֹאמַר לֹא אוֹכַל לְבִדֵי שְׂאֵת אֲתֶכֶם.** (א ט) פרש"י - אֶפְשָׁר שְׂלֵא הֵנָּה מִשָּׁה יְכוֹל לְדוֹן אֵת יִשְׂרָאֵל? אָדָם שְׂהוֹצִיאָם מִמִּצְרַיִם, וְקָרַע לָהֶם אֵת הַסֵּם וְהוֹרִיד אֵת הַמָּן וְהִגִּיד אֵת הַשִּׁלּוֹ, לֹא הֵנָּה יְכוֹל לְדוֹנָם? וְכֹן וְכֹן אָמַר שְׂלֵמָה: **כִּי מִי יוֹכַל לְשַׁפֵּט אֵת עַמּוֹךְ הַכְּבֵד הֵנָּה** (מל"א ג ט) אֶפְשָׁר מִי שְׂפָתוֹ בּוֹ: וְיַחֲסֶם מִכָּל הָאָדָם (שם ה יא) אֹמַר: **מִי יוֹכַל לְשַׁפֵּט** גּוֹמֵר? וְקִשָּׁה שִׁבְשַׁעָה שֶׁאִמַר שְׁלֵמָה **כִּי מִי יוֹכַל לְשַׁפֵּט** עֲדִיין לֹא נֹאמַר עֲלֵיו וְיַחֲסֶם מִכָּל הָאָדָם. שְׁלַכְךָ שֶׁאֵל חֲכָמָה מֵאֵת ה' כְּדִי לְשַׁפּוֹט אֵת הָעָם.
- ת. **וַיִּצְאָה הָאִמְרִי הַיֵּשֵׁב בְּקֶרֶת הַהוּא לְקִרְאָתְכֶם וַיִּרְדְּפוּ אֲתֶכֶם כַּאֲשֶׁר תַּעֲשִׂינָה הַדְּבָרִים וַיִּכְתּוּ אֲתֶכֶם בְּשִׁעִיר עַד תִּרְמָה.** (א מד) פרש"י - מה הדבורה הזאת, שְׂשֵׁיָא מִכָּה אֵת הָאָדָם - מִיֵּד מִתָּה, אִף הֵם, שְׂשֵׁיָו נוֹגְעִים בְּכֶם - מִיֵּד מֵתִים. חז"ל פירשו שלא היו ממימים אותם דכתיב (ד מה) וַיִּרְדּוּ הַעַמְלָקִי וְהַכְּנַעֲנִי הַיֵּשֵׁב בְּקֶרֶת הַהוּא וַיִּכְתּוּם עַד הַתְּרָמָה. פירוש שעוקצין מכאן ומכאן ואין ממימין. מה הטעם שלא היו הורגים בהם. שהרי משה רבינו הזהיר אותם (ד מד) **כִּי הַעַמְלָקִי וְהַכְּנַעֲנִי שֵׁם לִפְנֵיכֶם וְנִפְלְתֶם בְּתֹרֵב כִּי עַל כֹּן שִׁבְתֶּם מֵאַחֲרַי - הֵנָּה וְלֹא יִהְיֶה? - הֵנָּה עִמָּכֶם.**
- ט. **וְאָסַח אֵת רֵאשֵׁי שְׁבִטֵיכֶם אֲנָשִׁים חֲכָמִים וַיְדַעִים וְאָתָּם אוֹתָם רֵאשֵׁים עֲלֵיכֶם.** (א טו) פרש"י - שְׂתַתְּהִיגוּ בְּהֵם כְּבוֹד, רֵאשֵׁים בְּמִקְחָ, רֵאשֵׁים בְּמִמְכָר, רֵאשֵׁים בְּמִשְׁאָו וּמִתָּן, נִכְנַס אַחֲרָיו וַיּוֹצֵא רֵאשׁוֹן (ספרי). מה העניין בזה שהוא נכנס אחרון לביתו מביהכ"נ או מבית המדרש ויוצא ראשון מביתו לביהמ"ד.
- י. **נֹאמַר אֲלֵכֶם בַּעֲת הַהוּא לֹאמַר לֹא אוֹכַל לְבִדֵי שְׂאֵת אֲתֶכֶם.** (א ט) מה הטעם דכתיב **אֲלֵכֶם** חסר. ומצינו דכתיב מלא (שמות ג יג) וְאָמַרְתִּי לָהֶם אֶלְהֵי אֲבוֹתֵיכֶם שְׂלַחְנִי אֵלֵיכֶם. (שם ג יד) פה תאמר לבני ישראל אֵתְּהָ שְׂלַחְנִי אֵלֵיכֶם. (שם ג טו) - הֵנָּה אֶלְהֵי אֲבֹתֵיכֶם אֶלְהֵי אֲבֹתֵיכֶם אֶלְהֵי יִצְחָק וְאֶלְהֵי יַעֲקֹב שְׂלַחְנִי אֵלֵיכֶם. ועוד.
- כ. נִסְעָה מִחֲרֵב וְנִלְקָה אֵת כָּל הַמִּדְבָּר הַגָּדוֹל וְהַנּוֹרָא הַהוּא אֲשֶׁר רָאִיתֶם דְּרָךְ הַר הָאִמְרִי כַּאֲשֶׁר צָנָה? - הֵנָּה אֶלְהֵינוּ אֲתָנוּ וְנִבְאָה עַד קֵדֶשׁ בְּרַנְעָה. (א ט) מתי הגיעו בני ישראל לקדש ברנע, משם שלחו בני ישראל את המרגלים.
- ל. מספר הימים שהוכיח משה רבינו את בני ישראל לפני מותו בכל חומש דברים.
- מ. מה הטעם שלא נופלים על פניהם בתשעה באב כל היום כולו.
- נ. **וַיֹּאמֶר? - הֵנָּה אֵלַי רֵאָה הַחֲלֵתִי מֵת לִפְנֵיךָ אֵת סִיחֹן וְאֵת אֶרְצוֹ הַחֵל רֵשׁ לְרֵשֵׁת אֵת אֶרְצוֹ.** (ב לא) לכאורה היה ראוי שידבר עמו בלשון עתיד כדרך (ב כה) **אֲחַל מֵת פִּתְדֶּךָ** כי הרי עדיין לא התחיל. גם מלת **רֵאָה** מיותרת. גם מלת **אֵלַי** מיותרת כי נודע שעמו היה מדבר. מהו **לִפְנֵיךָ** ולא לפניהם.
- ס. **וְאֵת יְהוֹשֻׁעַ צִוִּיתִי בַעֲת הַהוּא לֹאמַר עֵינֶיךָ הִרְאֵת אֵת כָּל אֲשֶׁר עָשָׂה? - הֵנָּה אֶלְהֵיכֶם לִשְׁנֵי הַמַּלְכִים הָאֵלֶּה כֹּן יַעֲשֶׂה? - הֵנָּה לְכָל הַמַּמְלָכוֹת אֲשֶׁר אַתָּה עֹבֵר שָׁמָּה.** (א כא) מה הטעם שפתח ב'מלכים' וסיים ב'ממלכות'.
- ע. **וַיְהִי בְּאַרְבַּעִים שָׁנָה בְּעֶשְׂרֵים עָשָׂר חֹדֶשׁ בְּאַחַד לַחֹדֶשׁ דָּבַר מֹשֶׁה אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל כָּל אֲשֶׁר צָנָה? - הֵנָּה אֲתוּ אֲלֵיכֶם.** (א ג) פרש"י - מִלְמַד שְׂלֵא הוֹכִיחֶן אֲלֵא סְמוּךְ לְמִיתָה. מִמִּי לְמַד? מִיַּעֲקֹב, שְׂלֵא הוֹכִיחַ אֵת בְּנָיו אֲלֵא סְמוּךְ לְמִיתָה. והא קתני (בב"מ לא.) (ויקרא יז יז) **הוֹכַח תוֹכִיחַ אֵת עַמִּיתְךָ** - אֲפִילוּ מֵאָה פְּעָמִים. כתב המאירי - ר"ל שאם הוכיח ולא קבל אפילו מאה פעמים חייב לחזור ולהוכיחו אם כן למה נאמר **תוֹכִיחַ** ללמד שאפילו תלמיד שראה ברבו דבר שאינו הגון צריך להוכיחו. ובמסכת שבת מבואר שכל שיש בידו להוכיח ולא הוכיח הרי הוא נתפס על עונותיו של אותו החוטא.
- פ. **וַיַּעֲבֹר מֵאֵת אַחֲזֵינוּ בְנֵי עֲשׂוֹ הַיִּשְׁבִּיבִים בְּשִׁעִיר מִדְּרָךְ הַעֲרָבָה מֵאֵילַת וּמַעֲצִינֵי גִבֹר 0 וַנִּכְּן וַנַּעֲבֹר דְּרָךְ מִדְּבַר מוֹאָב.** (ב ה) מה הטעם שיש פסקא באמצע הפסוק.
- צ. **לֹאִלֵּי? - הֵנָּה צְבָאוֹת הוֹתִיר לָנוּ שָׂרִיד כְּמַעֲט כְּסוּדִים הֵינֵינוּ לְעַמְּהָ דְּמִינוּ.** (ישעיה א ט) כשחטאו ישראל לא היה ביניהם ובין הסדומים הרבה הבדל אלא זו. מדוע היא נקראת 'מעט'.
- ק. מה הטעם שאין מקדשין את הלבנה במוצאי שבת חזון (אפילו כשלא חל תשעה באב במוצאי שבת)
- ר. **לֹא תִפְרֹו פָנָיו בְּמִשְׁפַּט פְּקוּטָן בְּגִלְתֵי תְשַׁמְעוּן** (א יז) מה הטעם שאין לדיין להסתכל בפניהם של בעלי הדין בעת שטוענים את טענותיהם.
- ש. **וְאֵת יְהוֹשֻׁעַ צִוִּיתִי בַעֲת הַהוּא לֹאמַר** (א כא) מה הטעם דכתיב **יְהוֹשֻׁעַ** מלא. מספר השנים שעברו מזמן שיהושע נכנס לארץ עד שמלך דוד המלך רמז במילה **יְהוֹשֻׁעַ**.
- ת. **?- הֵנָּה אֶלְהֵינוּ דָבַר אֲלֵינוּ בְּתֹרֵב לֹאמַר רַב לָכֵם שְׂבַת בְּקֶרֶת הֵנָּה.** (א יו) פרש"י - וַיֵּשׁ מְדַרְשׁ אַגְדָּה: הַרְבֵּה גְּזֵלָה לָכֵם וְשִׁכַּר עַל יְשִׁיבְתְּכֶם בְּקֶרֶת הֵנָּה; עֲשִׂיתֶם מִשְׁפָּן, מְנוֹרָה וְכִלִּים, קִבְּלַתְּם תּוֹרָה, מִנִּיתֶם לָכֵם סִנְהֶדְרִין, שְׂרָי אֲלֵפִים וְשָׂרִי מְאוּת. (ספרי) מה הטעם שהקדים את הקמת המשכן לקבלת התורה וקודם ניתנה התורה, ולמה הזכיר את המנורה יותר משאר כלי המשכן, כגון ארון שולחן מזבח וכדומה.

תשובות

- א. אִשָּׁה לוחות יום – ר"ת אָלִי. פִּירֵשׁ מִן הָאִשָּׁה, וְשִׁיבֵר הַלּוּחֹת, הַוּוֹסִיף יוֹם אֶחָד. (יבמות סב.) וזהו (במדבר יג ב) **שָׁלַח לְךָ לְדַעְתָּךְ: אֲנִי אֵינִי מְצַנֵּה לְךָ; אִם תִּרְצֶה – שְׁלַח.** ואסכים על ידך. (הרוקח) *
- א. אֲנָשִׁים לִפְנֵינוּ וְנִחְפְּרוּ לָנוּ (א כב) ר"ת אֵלֹל, רמז שצריכים האנשים הכשרים לחזור בתשובה בחודש אלול ולחפש על כל מי שיש בידו מעשים רעים לחזור בו. (רבינו אפרים)
- ב. ביישנים לשון בושת כלומר שמתביישים לקחת שוחד. [וכתיב (אבות ה כ) וּבִשְׁת פְּנִים לְגַן עֵדֶן]. ויש מפרשים מלשון פסופים (בראשית לא א) **וַיִּכְסֹף וַיִּקְסֶמֶה.** פרש"י – תַּמְדָּת, (תהלים פד ג) וכן **וַיִּכְסֹף וַיִּקְסֶמֶה וַיִּשְׁפֹּט וַיִּשְׁפֹּט וַיִּשְׁפֹּט וַיִּשְׁפֹּט** (אבות יד טו) **לְמַעֲשֵׂה יְדֵי תַּכְסֵּף.** (עטרת זקנים) א"נ כתיב (ויקרא יט לב) **מִפְּנֵי שִׂיבָה מְקוֹם וְהִזְדַּרְתָּ מִפְּנֵי זָקֵן.** כתב השו"ע (יו"ד רמד א) מצות עשה לקום מפני כל חכם אפי' אינו זקן אלא יניק וחכים ואפי' אינו רבו רק שהוא גדול ממנו וראוי ללמוד ממנו וכן מצוה לקום מפני שיבה דהיינו בן שבעים שנה. ואמרו חז"ל (קידושין לב:): אין זקן אלא מי שקנה חכמה. פסופים היינו שיער שִׂיבָה. *
- ג. גַּר שְׂמֹנְטָאִיר פִּקְטוֹן שְׁנוֹלֵד דְּמִי. (יבמות צז:) כיון שקיבלו ישראל את התורה נחשבו לגַּר שְׂמֹנְטָאִיר וכל עוונותיהם נמחלו ונמחקו. לכך הוכיחם משה רבינו רק על החטאים שחטאו לאחר מתן תורה. (פניני הגר"א)
- ד. דם שמו קודם התפילה לפי שעיקר שם אדם הוא 'דם' על שם רביעית דם שחיי נפשו תלויים בו. ואמנם אחרי הדבוק בה' על ידי תפילתו שזהו עיקר המכוון בתפילה נתווסף אות א' על שמו. ואמנם מי שאינו מתפלל רק מהשפה ולחוץ בלי דביקות כלל ולבו רחוק מה', זה גם אחרי התפילה דם שמו. וזה שאמר **וּבְפָרְשֵׁיכֶם פְּפִיכֶם** וכו' **גַּם פִּי תִרְבּוּ תַּפְלָה אֵינִי שׁוֹמֵעַ** כי לבכם רחוק ממני, באופן שגם אחרי התפילה יִדְבַּק רַק 'דְּמַי' מְלֵאוּ. (ר יוסף נחמיה עה"ת) ה' דורות עברו עד שראוה – כיצד שלמון מבאי הארץ היה, שלמון בועז עובד ישי דוד, וכשילדך דוד את רבת בני עמון ראה הערש. (הרוקח, רבינו אפרים) פירש הרמב"ן – והנה, נשארה מטתו שמה **ברבה** אשר היא עתה **לבני עמון**, והעמונים קיימו אותה לעדות כי השמידו עם גדול ורם, והאיש הגבור אשר כגובה ארזים גבהו וחסון הוא כאלונים לכדו ממנו מלכותו, וזה טעם **הנה**, כלומר הנה העדות קיימת, שהיא ערש ברזל וארוכה ורחבה מאד, וקיימת היא ברבת בני עמון, כי ערשו אשר בעשתרות היתה לשלל ואבדה. *
- ו. **וּשְׂפָטָם צָדֵק בֵּין אִישׁ וּבֵין אֶחָיו וּבֵין גְּרוֹ.** (א טז) מִפְּאֵן אָמַר רַבִּי הִזְדַּח: גַּר שְׂמֹנְטָאִיר בְּבֵית דִּין - הָרִי זֶה גַּר, בֵּינוּ לְבֵין עַצְמוֹ - אֵינּוּ גַּר. (יבמות מז.) עוד אמרו שם: גַּר שָׂבָא לְהַתְגַּבֵּיר בְּזֶמַן הַזֶּה, אֹמְרִים לוֹ: מָה רְאִיתָ שְׂבָאָתָא לְהַתְגַּבֵּיר וְכִי וְאֵין מְרַבֵּין עֲלֵיו, וְאֵין מְדַקְדְּקִין עֲלֵיו. קִיבַל - מְלִין אוֹתוֹ מִיָּד. מֵאֵי טַעְמָא שְׁהוּנִי מְצַנֵּה לָא מְשִׁינָן. כתב הרשב"ץ (זוהר הרקיע עשין כה) נצטוו בזה בית דין לקבל גרים. שהיא מצוה מיוחדת לבי"ד לקבלם ולא לדחותם. (עבד המלך) זן הארץ בונה ירושלים ר"ת **זהב** – והם שלושת הברכות הראשונות בבהמ"ז שהן מדאורייתא. רואים מהגמרא 'וכי לא אִשָּׁא פְּנִים לְיִשְׂרָאֵל וְהִם מְדַקְדְּקִים [על] עַצְמָם עַד פְּנִית וְעַד פְּבִיזָה' שהקב"ה מוכן לוותר לנו על כל חטאינו כולל חטא העגל הרמזו במילים **וְדִי זָהָב**, מפני שאנו מדקדקים בבהמ"ז. (מדשן ביתך בשם אגרת הטיוול)
- ח. חכם היה שלמה עוד מקודם – כדכתיב (משלי ט ט) **מִן לְחָכְם וְיָחָכְם עוֹד,** וכתיב (דניאל ב כא) **יָהָב חֲכֻמָּתָא לְחַכְמַיִן,** וכתיב (שמות לא ו) **וְיָלַב כָּל חָכְם לֵב זַמְתֵּי חֲכָמָה,** תרגום יונתן - וְיָלַב דְּכָל חַכְמַי לִיבָא אוֹסִיפִית רִנָּה חֲוִקְמָתָא. ונתן לו הקב"ה חכמה יתירה. (מושב זקנים)
- ח. חילול השם הוא אילו היו הורגים בהם כדי שלא יגדילו פיהם ונמצא שם שמים מתחלל. דכתיב שם (כא א) **וַיִּשָּׁב מִמֶּנּוּ שְׂבִי.** אבל לא הרגו אחד מהם. (דעת זקנים) **[שְׂבִי פִרְשׁ"י – אֵינָה אֵלָא שְׂפָחָה אַחַת.]** ר"ת **שבו בת ישראל** *
- ט. טירחה היא לציבור שצריכים לקום מפניו וזהו דרך ענוה שציוה משה רבינו שיכנס גדול הדור אחרון או ראשון כדי שלא יטריח הציבור לקום לפניו. (עטרת זקנים)
- י. י' פעמים הוכיחם, כנגד י' פעמים שנכתבה מיתת משה בתורה. לכך כתיב **אַלְכֶם** חסר י'. (הרוקח) *
- כ. כ"ט בסיון הגיעו בני ישראל לקדש ברנע ומשם שלחו את המרגלים לתור את הארץ. (החזקוני)
- ל. ל"ו ימים לפני מותו (החזקוני) **אֵלֶּה הַדְּבָרִים – אֵלֶּה יָמֵים הַתְּחִיל מִשֶּׁה מִשְׁנֵה תוֹרָה לִפְנֵי מוֹתוֹ** דכתיב (ג א) **בַּעֲשֻׂתִי עֲשֵׂר חֲדָשׁ בְּאֶחָד לַחֲדָשׁ** (ה א) **הוֹאִיל מִלְּשָׁה פָּאָר אֵת הַתּוֹרָה הַזֹּאת.** והוא מת בשבעה באדר הרי ל"ו ימים מא' שבט ועד שבעה באדר. (רבינו אפרים) וי"א ל"ז ימים קודם מותו. (הרא"ש)
- מ. מועד הוא דכתיב (איכה א טו) **קָרָא עָלַי מוֹעֵד,** ואין נופלים על פניהם כל היום כולו להראות אותו כיום מועד שמובטחים אנו שיהפך אבלנו לששון ולשמחה. כדכתיב (ישעיה סג א) **לְשׁוֹם לְאַבְלֵי צִיּוֹן לְתֵת לָהֶם פָּאָר תַּחַת אֶפְרָי** וכו'. (סדר היום – סדר תשעה באב, ערוך השולחן תקנ"ט ה)
- נ. נבואה הראה לו וזהו שאמר **רָאָה.** והנה כבר התחיל לתת האמורי לפניו על ידי מה שהכניע שרו תחילה. וזהו שאמר **אֵלֵי** כי הוא לבדו ראהו כפות ואילו היה עם סיחון התחתון היה נגלה לישראל וזהו שאמר **לִפְנֵיךָ** ולא לפניהם. וכיון שכבר החילתי אני לתת בידך את השר העליון ואת ארצו העליונה לכן **תָּחַל** גם אתה משה לבדך ורש אותו תחילה בשמים כדי שעל ידי כן יוכלו ישראל לרשת אח"כ את ארצו התחתונה. (עץ הדעת טוב' לרבינו חיים ויטאל זיע"א)
- ס. סיחון ועוג היו האדירים שבכל המלכים בעת ההיא וכל מלכי כנען היו מעלים להם מס כדי שישמרו עליהם. וכן אמר דוד (תהלים קל"א) **לְסִיחוֹן מֶלֶךְ הָאֲמֹרִי וְלְעוֹג מֶלֶךְ הַחִיטִּי וְלְכָל מַמְלָכוֹת כְּנָעַן.** שאחרי שהרגו לסיחון ועוג נשאר רק **מַמְלָכוֹת כְּנָעַן** כאילו בלא מלכים. (אזנים לתורה)
- ע. עבירות שכבר עשה אין לו לאדם להזכיר לחבירו עבירות שעשה, כגון שיאמר לו עברת על כך וכך עבירות, אלא סמוך למיתה כדי שלא יתבייש ממנו. התם ר"ל שאם אדם רואה את חבירו שרוצה לעשות עבירה [ועדיין לא עשהא ובידו להפרישו ממנה] **הוֹכֵחַ תּוֹכִיחַ אֶפְסִלוּ מֵאָה פְּעֻמִּים.** (מושב זקנים)
- פ. פסקה המלכות מיהודה כשברח צדקיהו **דָּרַךְ הָעֶרְבָה.** וזהו **מְאִילַת** בעבור (יחזקאל יז טז) **אֲשֶׁר בָּנָה אֵת אֶלְתוֹ וְאֲשֶׁר אֵת הַפָּר אֵת בְּרִיתוֹ. וּמַעֲצִין גְּבַר –** שלא שמע לעצת ירמיהו שנקרא 'גבר', דכתיב (איכה ג א) **אֲנִי הַגְּבַר רָאָה עֲנִי בְּשֹׁבֵט עֲבָרְתוֹ.** 'ירמיהו' בגימטריא **אֲנִי הַגְּבַר** (271). והפסיק – אז נפסקה מלכותו. (ילקוט האזובי) רמז להם הגלות שבני עשיו יעקרו מלכותם של ישראל. **מְדַרְךָ הָעֶרְבָה** כמו שנאמר (ירמיה נב ה) **וַיִּשְׁגִּיגוּ אֵת צְדָקָתוֹ בְּעֶרְבַת יַרְחוֹ ר"ת צְבִי. מְאִילַת** שע"י האֵלֶּה והשבועה שנשבע אל נבוכדנצר וביטלה. (רבינו אפרים)
- צ. צדקה היה לישראל גם כשחטאו שנאמר (יחזקאל טז טו) **וְאַחֲזַתְךָ הַקְּטָנָה מִמֶּךָ הַיּוֹשֵׁבֶת מִימֶינֶךָ סֹדֶם וּבְנֹתֶיהָ,** אלולא **הַמֵּתָן** של צדקה שהייתם עושים, **כְּמַעֲט פְּסָדִים** הייתם רעים מהם, שנאמר **לוֹלִי יְ-הֵנָּה צְבָאוֹת הוֹתִיר לָנוּ שְׂרִיד כְּמַעֲט פְּסָדִים הֵינּוּ.** ולא עמד לישראל בימי המן אלא צדקה שהיו עושים, שנאמר (יחזקאל יא טז) **וְאֵהִי לָהֶם לְמַקְדָּשׁ מַעֲט,** ומנין ידענו שהצדקה מעט שמה, שנאמר **לוֹלִי יְ-הֵנָּה צְבָאוֹת הוֹתִיר לָנוּ שְׂרִיד כְּמַעֲט,** שהייתם מחזיקים ידי עניים, אבל סדום (שם טז מט) **יָד עֲנִי וְאֶבְיוֹן לֹא הִחֲזִיקָה.** ולמה נאמר **כְּמַעֲט** שהיא קטנה מפני עושיה אבל לפני המקום גדולה. (שה"ש וט"א א - עבד המלך)
- ק. קבלת פני השכינה נחשבת קידוש הלבנה, ואין מקבלין אותה אלא מתוך שמחה, והאידיאן אסורים בשמחה. (טעמי המנהגים בשם המהר"ל)
- ר. רשע אסור להסתכל בפניו – ואמרו חז"ל (אבות א ח) **וְכִשְׁתִּיבֵי בְּעֵלֵי דִינָן עוֹמְדִים לְפָנֶיךָ, יִהְיוּ בְּעֵינֶיךָ פְּרָשְׁעִים.** לכך אין לדיין להסתכל בפניהם של בעלי הדין בשעה שטוענים את טענותיהם. (הש"ך חו"מ יז י בשם ספר חסידים) *
- ש. שצ"ו שנים מכניסתן לארץ עד שמלך דוד המלך כמניין **הַיּוֹשׁוּעַ.** (397) לכך כתיב מלא. וכן **דויד בן ישי** בגימטריא שצ"ו. (397 עם הכולל) **הַיּוֹשׁוּעַ** מלא כי ו' סדרי משנה סדורים כל כך ובכל רמ"ח איברים, וכתיב (לד ט) **וַיְהוֹשׁוּעַ בֶּן נוּן מְלֵא רוּחַ חֲכָמָה.** (הרוקח, רבינו אפרים) *
- ת. תיקון לחטא העגל הוא מעשה המשכן, כדי שלא תיפול רוחם בקרבם שאמנם קיבלו התורה בסיני אבל חלילה יצא שכרם בהפסדם בחטא העגל. לפיכך הקדים מעשה המשכן שהיה תיקון לחטא העגל. והזכיר במיוחד את המנורה שהגה המערבי דלק בה בנס ולא כבה והיתה זו עדות לכל באי עולם שהשכינה שורה בישראל למרות חטא העגל. פרש"י - וכל זמן שהיו ישראל חביבין היה דולק כל היום והיינו עדותה. (שבת כב:) (משכיל לדוד)

מקורות / חידודן *

א. פירש מן האשה, מאי דרש? אמר: ומה ישאל, שלא דברה עמהם שכינה אלא לפי שעה, וקבע להם זמן, אמרה תורה: "אל תגשו אל אשה" — אני, שמייחד לדבור בכל שעה ושעה, ולא קבע לי זמן — על אהת פמה וכמה. והספיקה דעתו לדעת המקום, שנאמר: "לך אמור להם שובו לכם לאהליכם. ואתה פה עמוד עמדי". שיבר את הלוהות, מאי דרש? אמר: ומה פסח, שהוא אהד משש מאות ושש עשרה מצות, אמרה תורה "כל בן נכר לא יאכל בו". התורה פולח, וישאל משימדים — על אהת פמה וכמה. והספיקה דעתו לדעת המקום, דכתיב: "אשר שברת", ואמר ריש לקיש: אמר לו הקדוש ברוך הוא למשה: יישר פתך ששברת. הוסיף יום אהד מדעתו, מאי דרש? דכתיב: "וקדשתם היום ומחר". היום פמחר: מה מחר לילו עמו, אף היום לילו עמו. וליקח דהאידינא נפק ליה, שמע מינה תרי יומי לבר מהאידינא. והספיקה דעתו לדעת המקום — דלא שריא שכינה עד שפכתא. (יבמות סב.)

ראשי תיבות שלשה אלו הם שפ"ה [הוסיף יום אהד, פרש מן האשה, שבר את הלוהות], ומשה רבינו ע"ה היה לו אות בשפה שלו שהוא נביא אמת, מפני כי בטבע אינו יכול לומר בומ"ף שהם בשפתים כמצטרך, ועם כל זה היה מוציא אותם כראוי בדרך נס, לכך בשלשה דברים שהם ראשי תיבות שפה גם כן נתאמת שהוא אמיתי. (בן יהוידע שבת פז.)

יום אחד הוסיף משה [מדעתו]. הך 'מדעתו' פירושו מדעתו וחכמתו שהוציא מכח דרש ד"היום ומחר" (פסוק יא), 'מה מחר לילו עמו אף היום לילו עמו'. שכל דרש שהוציאו רבנן מכח יתור נקרא 'דברי סופרים', דסוף סוף לא נכתב זה בפירושו בכתוב, ואי משום הדרש — זה הדרש הוא מדברי סופרים, שיש להם רמז בקרא, ובשביל כך יקרא 'דברי סופרים'. [ובפרק הנחננין (סנהדרין פח ע"ב) (1)קאמר שם חומר בדברי סופרים משל תורה, דאין חייב זקן ממרא אלא בדבר שעיקרו מדברי תורה ופירושו מדברי סופרים, כגון תפילין שאסור לעשות חמש טוטפות. ואף על גב דילפינן ארבע בתים מדברי תורה 'ט"ט בכתפי שמים, פ"ת באפריקי שמים' (סנהדרין ד ע"ב), כל זה אינו אלא מדברי סופרים. וראה לזה שכל דבר שבא מכח דרש אינו כמו מן התורה, דזה כמה דברים שהם בודאי מדברנן ואסמכוה אקרא. (גור אריה — שמות יט טו)]

ב. ואין 'קנה' אלא תקנה. פירש"י לשון נטריקון דבר הכתוב זקן זה קנה. וקשא היכא רמיזה חכמה כי בנטריקון ליכא אלא 'זה קנה' דאמרו בגמרא (ברכות נו:). הרואה קנה בחלום יצפה לחכמה דכתיב (משלי ד, ה) קנה תקנה קנה בינה, הטעם כי התורה שהיא החכמה נקראת לקח טוב דכתיב (משלי ד, ב) לקח טוב נתתי לכם, ומספר 'לקח טוב' [155] עולה 'קנה' [155].

ועוד כי התורה ניתנה מימין דכתיב (דברים לג, ב) מימינו אש דת למו, והימין הוא חסד שהוא שם א-ל דכתיב (תהלים נב, ג) חסד א-ל כל היום, ולכן כתיב (משלי לא, כו) ותורת חסד על לשונה, ונחלקה התורה לחמשה ספרים כנגד חמשה חסדים שהם ה' פעמים א-ל שעולה מספרם 'קנה' ולכן הרואה קנה בחלום יצפה לחכמתה של תורה.

ועל כן כיון דדריש הנטרקון 'זה קנה' נרמז בזה החכמה ולכך אמר אין 'קנה' אלא ששנה תקנה. אי נמי זה דדריש בנטריקון הנזכר במלואה כזה זי"ן ה"א [73] עולה מספר חכמה [73]. (בן יהוידע — קידושין לב:)

ה. הלה הוא. בה"א כתיב - יבא מי שמלך הלה שנים והוא דור חמישי שלמון בועז עובד ישי דוד ויקח הערים האלה. דבר אחר מרמז על משה שהיה ה"א ה"א אמה ודלג י' אמה וכלי מלחמתו י' אמה והכהו בקרסוליו שהוא י' אמה. (בעה"ט)

הלה הוא כתיב - אף לאשתו היה לה מטה גדולה כמו מטתו מברזל. (עטרת זקנים)
ת. כאשר מעשינה הדברים - אמר ר' נחמיה מה דבורים יש להם דבש ועוקץ אף התורה כן. דבש לעובדיה ומקיימים אותה. ועוקץ לעובריה ומבטלים אותה. (ילקוט האזובי)

י. אומר רבי יוחנן, עשר מיתות פתובות עליו על משה, ואלו הן: הן קרבו ימיה למות: (דברים לב, ג): ומת בקהר: (דברים כ, כ): פי אנכי מת: (דברים לא, כט): פי ידעתי אתרי מותי: (דברים ד, כז): ואף פי אתרי מותי: (דברים לג, א): לפני מותי, (דברים לד, ז): בן מאה ועשרים שנה במתו: (דברים לד, ה): ונמת שם משה עבד ה': (יהושע א, א): ויהי אתרי מות משה: (יהושע א, ב): משה עבדי מת. מלמד לשעז עשירה פעמים נגזר עליו שלא יפגס לארץ וישאל ועידן לא נסתם גזר הדין הקשה עד שנגלה עליו בית דין הגדול, אמר לו, גזרה היא מלפני שלא תעבר, שנאמר (דברים ג, כז): פי לא תעבר את הירדן. (דבר"א י)
ר. שאל רבי את רבי יהושע בן קרחה: במה הארכת ימים? אמר לו: קצת פסתי? אמר לו: רבי, תורה היא וללמוד אני צריך. אמר לו: מימי לא נסתמלתי בדמות אדם רשע. דאמר רבי יוחנן: אסור לאדם להסתפל בצלם דמות אדם רשע, שנאמר: לולא פני יהושפט מלך יהודה אני נושא אם אביט אליך ואם אראך. רבי אלעזר אמר: עיניו כהות, שנאמר: ויהי פי זקן וצחק ותכהין עיניו מראות, משום דאסתפל בעשו הרשע. (מגילה כח.)

קשה כיון דאיכא איסורא בזה מאי רבותיה? רוצה לומר אפילו לצורך גדול כגון דאותו רשע עשה עבירה והעדים מעידים לפניו שצריך להסתכל בו כדי שיהיה לו טביעות עין לידע על מי מעידין העדים או שצריך לעשות לו דרישה וחקירה לדבר עמו באריכות שמוכרח להסתכל בו או לצורך אחר כיוצא בזה ורבי יהושע בן קרחה היה נזהר גם בצורך גדול. (בן יהוידע שם)
ובדרך רמז יבוא על דרך אהד וקרונם לברכה (מגילה כח). בפסוק "לולי פני יהושפט" וגו' (מלכים ב ג:ד), מפלל שאסור להסתפל בפני אדם רשע, והוא אהדו כאן ואלהי מסכה לא תעשו לכם, פרוש, לא תעשו עצמכם אלהי מסכה שאסור להסתפל בכם. (אה"ח ויקרא יט ד)
שו"ע ה"מ סימן יז סעיף י - אלא לעולם יהיו שני בעלי הדין בעיניו כרשעים ובחזקת שכל אחד מהם טוען שקר וידון לפי מה שיראה לו מן הדברים וכשיפטר מלפניו יהיו בעיניו ככשרים כשקבלו עליהם את הדין וידון כל אחד לכף זכות. כתב הש"ך - ועפ"ז כ' בס' חסידים דאין להסתכל בפני הבע"ד כשטוענים דאסור להסתכל בפני רשע.

שלשה פנים אסורות לראות. פני ע"א פני אשה פני רשע. פני רשע שנאמר (מלכים ב ג:ד) אם אביט אליך ואם אראך. פני אשה שלא היתה רשאית השונמית ליכנס לפני אלישע דכתיב (מלכים ב ד טו) ותעמד בפתח וכתוב (איוב לא א) ומה אתבונן על בתולה. פני ע"א דכתיב (ויקרא יט ד) אל תפנו אל האילים וכתוב (יחזקאל ח ה) ויאמר אלי בן אדם שאל נא ענייך דרך צפונה ואשאל עיני דרך צפונה והנה מצפון לשער המזבח סמל הקנאה ולא אמר ראה ואראך כי בדמות אדם היה דמות זכרות ונקבות נזקקין זה בזה על ידי כישוף וע"י אבן שואבת דבר אחר בלא זקיקה וכתוב (יחזקאל ח ג) מושב סמל הקנאה המקנה ובשנייה דילג מושב ואמר סמל הקנאה הנה וזהו מהם [מה הם] עשירים. מהם חסר ה' דמות זכרותם ונקבותם ולא אמר ראה ולא אראה לפי שאסור לראות בשעה שהבריות נזקקים ולא אמר ראה בנשים מבכות את התמוז ולא בעשרים וחמשה איש אחוריהם אל היכל ה' הרי שאסור להסתכל בצורת ע"א ובצורת רשע ובצורת אשה. ג' פעמים אמר הרא"י הרואה אתה כנגד ג' פרצופים שעשה מנשה ובשביל פיקוח נפש מותרין שלשתן לראות שהרי יונדב בן רכב נכנס בבית ע"א כדי שלא יהרג שום צדיק. וכתוב (בראשית יט טז) ויחזקו האנשים בידו וביד אשתו וביד שתי בנותיו וכתוב (בראשית לג י) פי על פן ראיתי פניך כראת פני אלהים ותראני. מה פני אלהים אחרים אסור אף פני רשע אסור אבל להנאתן אפילו לפיקוח נפש אסור שאם עולה טינא בלבו שיצר הרע מתגר בו לראותם ימות ולא יראנה. ואסור לראות שום אדם והוא מתבייש ממך אם תראנו כגון אדם רודף אחר חבירו לתת צדקה והוא מתבייש אם יראנו שום אדם ואם מביא שום דבר לשוק למכור או שום חפץ מן השוק או אפילו עוסק בשום מלאכה או אפילו בביתו והוא מתבייש אם תראה אותו אל תעמוד שם והשמט ממנו. (ספר חסידים קעח)

ש. ואת יהושע צייתי בעת שהוא לאמר (ג כא) היה צריך לומר בתורה ל"א פעמים יהושע, כיון שהכניע ל"א מלכים במלחמת הכניסה לארץ ישראל וזכר רק ל" פעמים ולכן כאן נקט יהושע מלא. (פרדס יוסף בשם מהר"ל דיסקין)

שבעים פנים לתורה, לעיתים תהיה יותר מתשובה אחת
התשובות אינם להלכה למעשה, הערות והארות יתקבלו בברכה
לעילוי נשמת הרב חפץ בן אסתר זצ"ל
לקבלת העלון במייל ניתן לפנות לכתובת ramnadlan018@gmail.com